

SZEMERSZKI MIKLÓS:

Aki megénekelte Sóstót

Képzőművészeti kiállítás a Krúdy-pályázat díjnyertes műveiből

Tisztelt jelenlévők!

Ezekben a napokban a 100 évvel ezelőtt született „magános ködlovag-
ra”, a magyar irodalom különös életű és a művészet sajátos útját járó mű-
vészére, Krúdy Gyulára emlékezünk. Arra a Krúdy Gyulára, akit a Nyír-
ség nevelt, aki szerint ez a táj Magyarország legszebb tája, amelyről írni
csak gyöngédséggel lehet. Arra emlékezünk, aki a hajdani Nyíregyházát
az irodalom halhatatlanságába emelte, aki egész életében itt élt, ha má-
sutt lakott is. „Az én olvasóim sohasem kérdezték: hol születtem? — írta
egyik levelében, és így folytatta: „minden írásomból kitűnik, hogy nyír-
egyházi vagyok, aki büszke származására.” Azt ünnepeljük, aki megéne-
kelte Sóstót és az erdőt, Bujtost, a csárdát és csárdatót, a talyigát és az itt
élők mindennapjait, bánatát, örömét, lelkivilágát, szerelmét; leírta a régi
utcák hangulatát, „az ábrándos szentmihályi utcát, ahol a legszebb lányok
laktak, a Tokaji utcát, ahol mindig szerenád volt, a Selyem utcát, ahol
rozsmaring illat volt”, apáink csendes és duhaj mulatozását.

Így nemcsak illő és kedves kötelesség, hanem belülről fakadó, őszinte
törekvés, hogy megyéje és szülővárosa fokozott szeretettel, az együvé tar-
tozás, az egy tőről fakadás érzésével, a Krúdy-hagyomány ápolásának tisz-
ta szándékával gondoljon szülöttjére. Akinek volt alkalmá megismerni az
évforduló forgatókönyvét, aki érdeklődő szemmel kíséri figyelemmel a
centenárium ünnepségek egy-egy alkalmát, annak éreznie kell Szabolcs
népének igyekezetét, a kegyeletteljes tisztelgés vágyát Krúdy Gyula em-
léke előtt. Emlékezésünk egyik állomása a mai kiállítás is. Előzményeihez
tartozik, hogy a megyei tanács többek között képzőművészeti pályázatot
hirdetett az író születésének százéves évfordulójára. A pályázatra érkezett
legjobb pályamunkákat láthatja most a közönség; azoknak a művészeknek
a munkáit, akik Krúdyt magukénak érzik, vállalják szellemi örökségét;
akik felfedezték életének és művészetének gazdag színvilágát, hallatlan lí-
raiságát, a csodálatos fényeit.

Egyébként sem számít különösségnek, hogy egy író, a toll mesterét
ünnepelve az ecset vagy a véső mesterei veszik kezükbe szerszámaikat.
Alig akad az életnek olyan területe, amelynek képviselői, munkásai any-
nyira együtt élnének, annyira átélnék egymás gondjait, örömét, annyira
tudnának emlékezni egymásra, mint a művészetek különféle ágainak mes-

terei. A regényes életrajzok a zene, az ecset nagy alakjairól, az arcképek egy-egy íróról, költőről, muzsikusról: csak szerény emlékeztetői annak a számtalan formában kifejeződő kölcsönhatásnak, ami a művészet létrejötté és kifejlődése óta évezredekken keresztül ihlette a művészeket, és hozott létre értékálló, az idővel dacolni tudó, azzal bátran szembenéző műalkotásokat.

Az értékörzés, a hagyományápolás a szocialista művészet egyik fontos ismérve. Napjainkban, amikor annyi szó esik arról, hogy valójában mit tekinthetünk haladó, a társadalom számára értékes műnek, s amikor a kívülálló gyakran úgy látja, hogy nem egyszer csupán szubjektív megítélés dönt egy-egy mű pozitív, a haladást szolgáló jegyeiről vonásairól, különösen nagy jelentőségűnek kell minősítenünk azokat a műveket, amelyek haladó hagyományaink feltárását, művészeti és történelmi múltunk, értékeink, örökségünk megőrzését vállalják. Paul Claudel-val valljuk: „Akarom az újat, de csak azt, ami a múltamnak töretlen folytatása.”

Ha van művész, akinek élete és munkássága vásznat érdemel, akkor Krúdy Gyula élete és művészete valóban az. Czine Mihály írja róla, hogy Krúdy a lírába, hangulatba oldódó, légműt teremtő, az idő síkját feloldó modern magyar prózát teremtette meg. És prózája valóban mélységesen lírai; a táj, a környezet, amelyben hősei élnek és maguk a hősök: külön-külön festő ecsetjére kíváncsognak. Sok olyan szépség van művészetében, amely csakis a művésztől válik természetessé. A Krúdy tanulmányokban lépten-nyomon arról olvashatunk, hogy jellemzés helyett inkább „bemutat”, hangulatokat, látomásokat, emlékeket közöl, a szó erejével is színtelket és zeneiséget közöl. Nem csoda hát, hogy műveinek illusztrálása sok művészt csábított már. De megérte a filmen álmodást is Huszárik Zoltán nagyszerű Szindbád c. filmjében.

Kedves látogatók!

A most bemutatásra kerülő kiállítási anyag többsége hangulatilag is nagyszerűen emlékezik Krúdy Gyulára és művészetére. Abban azonban bizonyára mindenki egyetért velem, hogy Krúdy művészetéről szólni, alkotni csak az tud, aki igazán megismerte, megszerette és lélekben is képes azonosulni a századforduló és a XX. század első évtizedeinek, immár klasszikussá váló, újra felfedezett és egyre népszerűbb írófiával, annak álomvilágával. A nemrég elhunyt Erdélyi József költő, mondta egyszer: „Krúdy annyira sajátosan Krúdy volt, annyira stílusember volt, hogy akármit csinált, azon rajta volt az ő bélyege.” A bihari költő szavait kiindulásként átétellel alkalmazhatjuk erre a kiállításra, a kiállítás képeire. Az idők távlatából szavai, mondatai varázslatával Krúdy ezekhez a művekhez is hozzáért, s különböző erővel ráütve megtalálhatjuk az ő bélyegét.

A pályázók több irányból közelítették a témát. Láthatjuk az író portréját. Bényi Krúdy arcképe kvalitásaival a kiállítás értéke, de egyben fel is veti milyen legyen a portré. Ha összevetjük a Vértes Marcell, Major Hen-

rik féle, mindenki által ismert ábrázolással, rá kell döbbernünk, hogy közöttük milyen sok rokonság van és ugyanakkor az ismert fényképektől is mennyire eltérnek. Egy másik pályázati megoldás, egy bizonyos ráhangolódás a műre. Valahogy olyan ez, mint amikor egy nagy színész úgy azonosul alakításával, hogy saját egyénisége eltűnik, s csak a szerep él. Olyan ez, mint műfordítás. A mondatok zeneiségét komponálással, vonalvezetéssel kell megoldani, a hangulatot pedig adekvát dekadens színekkel és harmóniákkal lefordítani. Természetesen százszázalékos megoldás csak úgy, mint az irodalomban, itt is lehetetlen, de Dezsőné Sipos Szófia átköltése megérdemli, hogy számon tartsuk.

Legtöbb résztvevő művész az illusztráció műfajához nyúlt. Érvényes ez a megjegyzés a grafikákra és a táblaképekre is. Érdekes módon ebben a műfajban a grafika valahogy természetesebben hat. Lehetséges, hogy ez a jelenség azért van, mert jobban megszoktuk. Mindenesetre szép lapok érkeztek a kiállításra. Révész Napsugár a tőle megszokott pontos körülírással közelít Krúdyhoz. Józsa annyiban okoz meglepetést, hogy stílusa némileg megváltozott, s Krúdy finoman bujtatott erotikáját meglehetősen konkretizálja. Kádas egyszerűsödési folyamatában jobban tud a koncentráció felé fordulni. Szabó László hidegtű-nyomatai különleges alkotások. Technikáját dicséri, hogy szinte tökéletes feketét tud előállítani, nagy felületekkel dolgozik, de a külsőségeken kívül is nagy titkok tudója, érezni lehet erős egyéniségét, kinek határozott állásfoglalása van a világgal és Krúdyval szemben is.

Egy erős művészegyéniség találkozása, tiszteletadása, egy másik művész egyénisége előtt nem jelenti a saját karakter feladását. Pál Gyula is hű marad magához, táblaképein Krúdy Nyiregyháza egy falusi jellegű kisváros girbe-görbe utcáival, nádtetős alvószemű házaival, korán elnéptelenedő macskaköves járdáival, melynek a hangulatát az író olyan csodálatos, szívből jövő zsongással tudja leírni. Pál művészetének bizonyos alaphangja rokon Krúdy világával. Ezért, aki ismeri mindkettejük művészetét, nem lepődik meg, ha az eltérések ellenére is könnyű és hálás feladat közöttük párhuzamot vonni.

Nagy Sándor beküldött alkotása, amely első díjas lett, tulajdonképpen egy ötnagyrészes Krúdy-émlékmű vázlatja. A művészt eddig főleg úgy ismerjük, mint a felső-szabolcsi parasztság drámaian sűrű portrétisztáját, jeleneitinek megörökítőjét. Ez alkalommal, bár hasonló műfajban nem először, kitűnő karakteres Krúdy figurával lép meg. De a csoportból nem hiányozhat Benczi Gyula, az író kedvenc nyiregyházi cigányprimása sem, s az egy férfi valamelyik alteregója, a két női alak pedig regényeinek számtalan hőse közül, szinte bárki lehet. Leginkább még az „Aranykéz utcai szép napok” jöhetne számításba, de tetszetős lenne a buji (Nagy Sándor szülőfaluja) Gaál kisasszonyokra is gondolni. Tanulságos, ahogy Nagy Sándor fogalmazza ezeket az alakokat. Szükszavúan, de szigorúan konstruálja őket

össze. Talán nem túlzás, ha eddigi hasonló alkotásai közül ezt kiemelkedőnek érezzük.

Nem lehetséges kitérni mind a 15 művészre, akiknek a zsüri elfogadta műveit, sem pedig mind a 67 alkotásra, melyek a pályázatra érkeztek. A megyei tanács által kiírt pályázatot, a kiállítás alapján sikeresnek kell mondani. Azt hiszem, ez nemcsak a mi véleményünk, hanem az Önöké is, ha figyelmesen megnézik ezt a tárlatot, a területi szervezet művészeinek a tiszteletadását a nyíregyházi író előtt.

Tisztelt ünneplő közönség!

Krúdy egyik levelében írta: „mindig Nyíregyházáról írtam és szülővárosomtól sohasem kértem semmit a szereteten kívül.” Ha a szeretetből időnként kevesebb is jutott neki, remélem most törlesztettünk. A centenárium szabolcsi rendezvényei és a kiállítás is fokozott szeretetünk konkrét bizonyítéka, amely az ünnepnapok múltával is bennünk él, munkálkodik, mindennapjaink szerves része lesz, a múlt nyíregyházi „magányos ködlovagja” állandóan itt él majd közöttünk. E gondolatokkal a kiállítást a Szabolcs-Szatmár megyei Krúdy Emlékbizottság nevében megnyitom és átadom az érdeklődőknek, látogatóknak.
